

Az erdőállomány értéke megállapításának módszerei szocialista gazdasági viszonyok között

KULCSÁR VIKTOR

Az erdőállomány értékének megállapításával kapcsolatban Az Erdő hasábjain és más helyeken kialakult vita eredményeképpen leszögezhető, hogy az erdőállomány értékének megállapítása szükséges szocialista gazdasági viszonyok között is. Feladat az, hogy megtaláljuk a módszereket, amelyekkel — figyelemmel a kapitalista gazdasági rendtől alapvetően eltérő szocialista viszonyokra — megállapíthatjuk, becsülhetjük az állomány értékét.

Mielőtt azonban a módszerek részletes tárgyalására térnénk át, érintenünk kell néhány fontos kérdést, amelyek megoldása a módszer megválasztását befolyásolhatja.

Az első ilyen kérdés az, hogy a kapitalista erdőértékbecslési eljárásokban használatos kamattényezőket szocialista gazdasági viszonyok között számításba vegyük-e? A kapitalista erdőértékbecslés célja az, hogy az erdőgazdálkodás jövedelmét, az erdőgazdálkodásból, mint vállalkozásból eredő haszon nagyságát megállapítsa. A tőkést tehát az érdekli elsősorban, hogy kifizetődik-e neki az erdőgazdálkodás, nem hozna-e nagyobb jövedelmet számára, ha tőkéjét más iparágba fektetné be vagy bankban kamatoztatná.

A szocialista erdőgazdaságnak nem lehet célja a munka nélkül szerzett jövedelem növelése. A kamat nem munkaráfordítás, habár munkával előállított termékből fizetik. A ráfordítások kamatait jogosan csak akkor vehetnénk számításba, ha a beruházási hitelek felhasználása után is kellene az állami vállalatoknak kamatot fizetniök. Jelenlegi gazdálkodási rendszerünkben a beruházási hitelek felhasználása után kamatot fizetni nem kell. Itt tehát azt kell bizonyítanunk, hogy az erdőállomány létesítése beruházási tevékenység, azaz az erdőállomány állóeszköz.

Az erdőállomány eszköz jellegéről már elég régen folyik a vita a külföldi és hazai szaklapok hasábjain egyaránt. Az e kérdésben elfoglalt álláspontok általában három csoportra oszthatók. Az egyik csoport az erdőállományt kizárólagosan állóeszköznek fogja fel. Ezek a szerzők az ún. „tisza (abszolút) erdőjáradék” elmélet képviselői. A második csoport ennek ellentétét állítja, vagyis azt igyekszik bizonyítani, hogy az erdőállomány forgóeszköz, pontosabban termék. E csoport hívei a „tisza (abszolút) talajjáradék” elmélet képviselői. Az állásfoglalások harmadik csoportja szerint az erdőállomány egyidejűleg álló- és forgóeszköz is. *Véleményem szerint az a felfogás a helyes, amely az erdőállományt az állóeszköz és forgóeszköz jelleg dialektikus egységéként fogja fel.* Állóeszköz olyan szempontból, hogy produktuma faanyag, azaz nincs iparilag felhasználható faanyag erdőállomány nélkül, forgóeszköz pedig olyan szempontból, hogy magában foglalja magát a terméket is, a termék nem választható fizikailag külön a létrehozásban résztvevő faegyedektől. A terméket csak úgy nyerhetjük ki az állományból, ha faegyedeket vágunk ki. Viszont ezek a faegyedek résztvesznek a faanyag termelésében is. Összegezve tehát megállapíthatjuk, hogy az erdőállomány létesítése szempontjából állóeszköz, létrehozása beruházási tevékenység, amelynek során felhasznált pénzeszközök után kamatot fizetni nem kell.

Nem helyes a kamat figyelembevétele azért sem, mert a szocialista gazdálkodási rendben a hitelek után kamatot azért számolnak, hogy egyrészt biztosítsák a hitelek gazdaságos felhasználására való törekvést, másrészt pedig azért, hogy meggyorsítsák a pénzeszközök forgási sebességét, biztosítsák a felhasznált

hitelek gyors megtérülését. A kamat ilyen szerepe igen káros lehet az élőfa-állományra. Ez a tény arra ösztönözné az erdőgazdákat, hogy a befektetett hitelek megtérülési idejét lerövidítsék, azaz az állományt idő előtt letarolják. Ez azonban igen komoly gazdasági károkat eredményezne. A kamat figyelembevételét tehát az erdőállomány értékének megállapításánál mellőznünk kell. Ez igen lényeges eltérés a kapitalista erdőértékszámítással szemben.

Az erdőállományt jellemző hosszú megtérülési idő miatt a kamat elvetése után jelentkezik egy másik probléma, mely egyeseket arra készítené, hogy mindezek ismeretében mégis a kamat vagy ehhez hasonló valamilyen más érték-rész figyelembevétele mellett döntsenek. Ha például valamilyen okból bekövetkezett kár tönkretenné az erdőállományt, nemcsak az a kár, amit a már ténylegesen meglévő fatömeg elpusztulása jelent, hanem az is, hogy újból évtizedeknek kell eltelnie, amíg elérjük és megteremtjük az olyan mennyiségi és minőségi összetételű állományt, amilyen az előző volt. Míg ezt az állapotot elérjük, addig a kár nélkül sokkal nagyobb értéket tudnánk termelni.

Arról van tehát szó, hogy a tönkrement állomány esetében meg kell-e téríteni azt a képességet is, amely abban rejlik, hogy az erdőállomány további faanyagot képes még termelni. Ez a kérdés speciálisan erdőgazdasági. Felszámítása, illetve értéknövelő tényezőként való figyelembevétele nem megalapozott:

1. Az erdőállomány értékét olyan tényezővel emeli, amelynek nagysága igen bizonytalan és amely érték-rész nem emberi munka eredménye.
2. Tervgazdaságunk rendszerében a tervteljesítés elbírálásánál az ilyen rendkívüli kitermeléseket és károkat figyelembe lehet venni, nem szükséges tehát más gazdasági eszközöket igénybe venni. A rendkívüli kitermelések egyébként is fontosabb népgazdasági érdekből történnek.
3. Ilyen esetek csak rendkívüli helyzetben adódnak. Az erdőállomány értéke megállapításával kapcsolatos módszer felépítésének nem ez az elsődleges célja. A károk és rendkívüli kitermelések itt igen alárendelt szerepet játszanak. Az erdőállomány létesítésével és nevelésével kapcsolatos emberi munka hatékonyságának vizsgálatát csak zavarná, ha ezt az értéknövelő tényezőt figyelembe vennénk.

Az eddig tárgyalt esetekben is tehát elegendő és helyes eljárás, ha az állomány értékének megállapításánál nem vesszük figyelembe azt az ún. helyzeti energiát, amely több fa termesztésére való képességben jelentkezik.

Ezzel ellentétes *Melzer* fejtegetése. *Melzer Az erdőértékbecslés egyes kérdéseiről az NDK erdőgazdaságában* című tanulmányában (Archiv für Forstwesen, Berlin, 1958. 7. k. 4/5. sz. 257—272 p.) a középkorú, vágásra még nem érett faállományok értékelésére alkalmas módszerként az ún. korértéktényező eljárás bevezetését javasolja. Ez a módszer hasonlít a korértékgörbés eljárásra, melynek lényege az, hogy figyelembe véve az állomány létesítéséhez szükséges költségeket, az állomány kitermelési értékét és más tényezőket, megállapítják egy adott állomány esetében egy görbe pontjait, ezeket grafikusan ki-egyenlítik. Erről a görbéről olvassák le az állomány értékét. A korértéktényező eljárás nem grafikont használ, hanem kiszámítják az állomány korától, minőségétől és fajtájától függő tényezőket és azok segítségével állapítják meg az állomány értékét.

Másik jelentős kérdés az erdőállomány értékének meghatározásával kapcsolatban, hogy *a tisztítási és gyéritési munkákat és ezek eredményeit milyen mértékben vegyük figyelembe az érték-megállapításnál?*

A tisztítás az állomány nevelésével kapcsolatos olyan munkafolyamat, amelynek során nemcsak ráfordítások történnek az állomány nevelése érdekében, hanem bizonyos mértékű bevétel is mutatkozik. A tisztításból kikerülő faanyag árbevétele igen alacsony, hiszen az állományból kikerülő faanyag többségében rözse és gallyfa és csak igen kis mértékben adódik valamilyen értékesebb faanyagválaszték. Ha elfogadjuk azt a tételt, hogy az erdőállomány létesítésének és nevelésének költségeit állóeszköz létesítésének költségeiként fogjuk fel, tehát e költségeket beruházási célokra előirányzott keretből fedezzük, akkor ebből logikusan következik az is, hogy a tisztításokból eredő bevételeket be kell fizetni az állami költségvetés alapjaiba, vagy a célnak megfelelő más pénzügyi alapokba.

A gyéritésre is vonatkoznak azok, amelyeket a tisztítással kapcsolatban már elmondottunk, csak fokozottabban, különösen a gyérités során nyert faanyagválasztékok helyzetét illetően.

Ha megvizsgáljuk a gyéritésre fordított összegek százalékos arányát tölgy fafajra vonatkozóan, a különböző eredetű állományok szerinti bontásban, az összes létesítési és nevelési költségekhez viszonyítva, akkor az alábbi képet kapjuk:

A gyérités költségének és termelési értékének alakulása I ha-on

Fafaj, eredet	Gyérités költsége, Ft-ban	Az összes ráfordítás %-ában	Gyérités termelési értéke	Term. érték költs. = 100 %
Tölgy szál mesterséges	20 313	68 %	53 980	265 %
Tölgy szál természetes	20 313	72 %	53 980	265 %
Tölgy sarj	15 580	75 %	30 760	198 %

Tehát minden fafajú állomány esetében, mert egyéb számítások is ezt bizonyítják, a gyérités az összes költségnek több, mint 60%-a. A számításokat az Erdőnevelési Utasítás előírásai alapján végeztük el (1. sz. ábra).

Az vitathatatlan, hogy a gyérités célja a jobb minőségű állomány nevelésének elősegítése. A kitermelésre kerülő törzsek kiválasztása sem abból a szempontból történik, hogy az előhasználat iparifa-kihozatala minél magasabb legyen, hanem úgy választják meg a faegyedeket, hogy a visszamaradó állomány minőségi összetétele emelkedjék. Tehát az iparifakihozatal csak alárendelt szerepet játszik és nem befolyásolhatja az előhasználat végrehajtását.

Mivel az előhasználat az állomány nevelését célozza, költségeit is az állomány nevelésére fordított költségek között kell nyilvántartanunk. Ki kell szélesíteni az erdőfenntartási alapot olyan értelemben, hogy teljes mértékben abból fedezzük az előhasználatokat, ideértve a gyérités költségeit is. Természetesen a gyérités és a tisztítás elvégzéséből eredő árbevételeket is az erdőfenntartási alap javára kell befizetni. Így biztosítható lenne, hogy az erdőállomány létesítését és nevelését az állami erdőgazdaságok úgy oldják meg, ahogyan azt maga az erdőállomány szakszerű nevelése megköveteli.

Ezeknek a tételeknek gyakorlati alkalmazása azonban igen sok más jellegű kérdést vet fel, amelyből arra következtethetünk, hogy a gyéritési költségeknek központi alaphoz való fedezése az erdőgazdálkodás jobb megszervezése szempontjából nem célszerű. A helyes álláspont kialakítása érdekében széleskörű kutatómunkát kell még folytatni.

Figyelembe véve az eddig elmondottakat, valamint azokat a tételeket, amelyeket Az Erdő 1958. évi augusztusi számában *Az erdőértékszámítás jelentősége a szocialista erdőgazdaságban* címmel megjelent tanulmányomban fej-

tettem ki, megállapíthatjuk, hogy az erdőállomány értékének becslésével kapcsolatban három út áll előttünk:

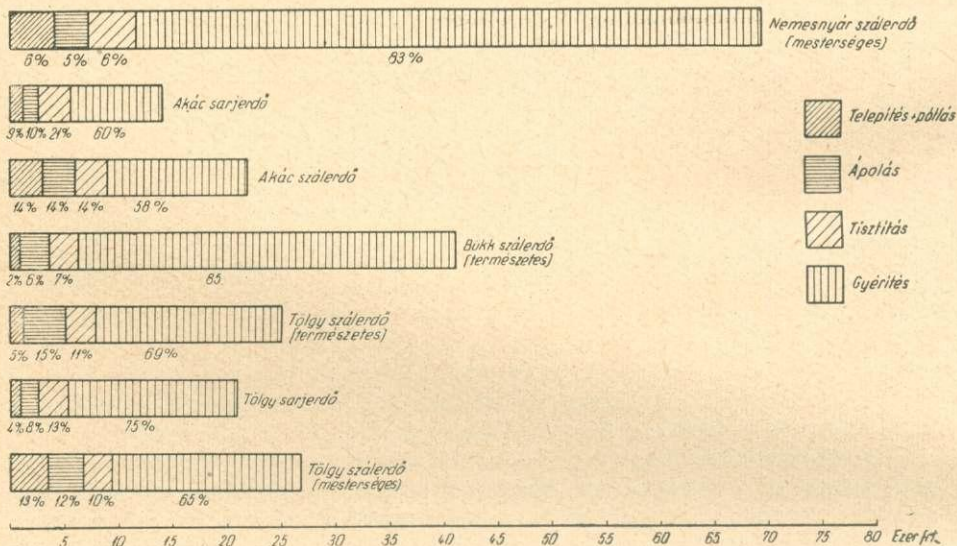
1. Az állomány értékét a létesítésére és nevelésére fordított költségek alapján állapítjuk meg.

2. Az állomány értékét a kitermelési értékre épített módszer segítségével határozzuk meg.

3. Olyan módszert alkalmazunk az erdőállomány értékének megállapítására, amely felhasználja az előbbi mindkét lehetőséget.

Az 1. pontban említett módszert nem használhatjuk, mert először nem

ERDŐÁLLOMÁNYOK LÉTESÍTÉSÉNEK ÉS NEVELÉSÉNEK KÖLTSÉGEI.

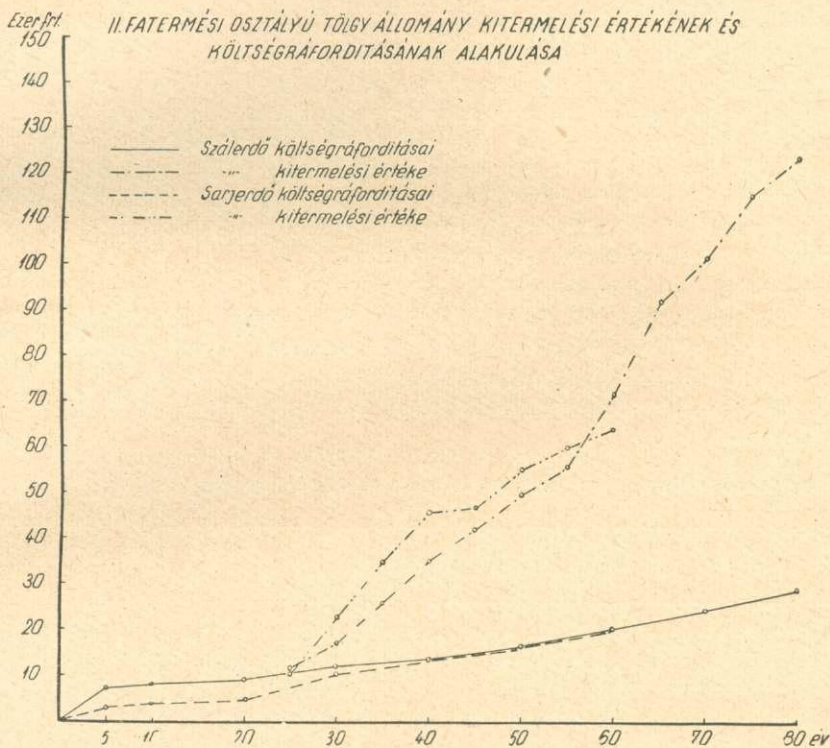
1. ábra

ismerjük azokat a munkaráfordításokat — legfeljebb néhány évre visszamenőleg —, amelyek az állomány létesítésével és nevelésével függnek össze. Csak tapasztalatokra vagyunk kénytelenek támaszkodni. E módszernek az is hátránya, hogy nem vehetjük figyelembe a termőhelyi különbözőségekből eredő eltéréseket. Másodsor gyakorlatilag nem használhatjuk a költségek alapján kiszámított értéket, különösen nem az állomány idősebb korában, mert a népgazdaságot is elsősorban a választékonkénti összetétel érdekli, ezen az úton kapcsolódik be az erdőgazdaság a népgazdasági tervbe. Harmadszor az ilyen módszerrel megállapított értékben nem tükröződnek hűen a munkaráfordítások eredményei, melyek az állomány választékonkénti összetétele arányának változtatását célozzák.

Ha egy adott állomány kitermelési értékére vagyunk kíváncsiak, akkor azt úgy számítjuk ki, hogy fafajonként felbecsüljük a fatömeget és a fatömeg megoszlását különböző választékok között. A mennyiségeket szorozzuk a megfelelő egységárakkal. Az eredményeket összegezve az állomány kitermelési értékét kapjuk, vagyis azt az árbevételt, amelyet akkor nyerünk, ha az álló-

mányt kitermelnénk és a faanyagot értékesítenénk, leszámítva a kitermelés, anyagmozgatás költségeit, a forgalmi adót stb. Ha az állomány nem egykorú, akkor koronként külön-külön kell e munkát elvégezni.

A kitermelési érték meghatározásához tehát elsősorban a fatömeg mennyiségének és a faanyag választékonkénti megoszlásának becslését kell elvégeznünk. Erre alkalmas egyszerű és gyors módszerek még nem állnak rendelkezésünkre. Ilyen módszer lesz a vastagsági csoportonkénti szerfabecslési eljárás, amelyet az Erdészeti Tudományos Intézet dolgoz ki, és amelynek első eredményeit munkánk során már felhasználtuk. Nem feladatomban e módszer

2. ábra

bíralata, mindenesetre előnyeit magam is éreztem munkám során. Becslési táblázat még csak néhány fafajra készült el. Ezek közül a tölgy fafajra vonatkozó becslési táblázatot tudtuk felhasználni.

A becsült fatömeg választékonkénti mennyiségét szorozzuk az élőfának differenciáltan megállapított egységáraival. Az élőfa árának általános képlete a következő formában írható fel:

$$\dot{E}_4 = K + F + H + J_1 + J_2 + \dot{A}$$

amely képletben \dot{E}_4 = élőfa ára; K = faállomány termesztésére fordított költségekből az 1 m³-re eső rész; F = felhalmozást (bővített újratermelés biztosítását) szolgáló értékresz; H = az erdőállomány létesítésével és nevelésével kapcsolatos munkák után felszámolható, hivatalosan megállapított haszon; J₁ = az erdőgazdaságban dolgozók munkájától független tényező eredményeképpen

létrejött különbözőzeti földjáraadéknak megfelelő értékrész; J_2 = az erdőgazdaságban dolgozók munkája nyomán létrejött különbözőzeti földjáraadéknak megfelelő értékrész; \bar{A} = árpolitikai intézkedések (differenciálás) megtételét biztosító értékrész.

A kitermelési értéken alapuló módszer használatát legtöbbször azért vetik el, mert tükrözi annak a képességnek az „értékét”, amely abban rejlik, hogy az állomány az évek során értékesebb választékok termelésére képes. Ezt a problémát már fentebb megtárgyaltuk.

Az ellenvetések másik típusát E. Melzer a már említett tanulmányában fogalmazta meg. Szerinte azért nem lehet alkalmazni az erdőállomány értéke megállapításának ezt a módszerét, mert a vágásra nem érett állomány félkésztermék és így a késztermék ára itt nem használható. Véleményünk szerint Melzer álláspontja azért vitatható, mert nem választja külön az erdőállományt, mint állóeszközt és az erdőállományt mint forgóeszközt, mint terméket. Az előzőekben már utaltunk arra, hogy az erdőállomány saját magának terméke is, azaz pontosabban az erdőállomány termékét nem lehet külön választani magától az állománytól. Így minden, az állományból kitermelhető faanyagot, mint az állomány termékét foghatjuk fel. Ilyen vonatkozásban — ha egyébként megfelelnek a szabványelőírásoknak — késztermékek.

Ezek alapján olyan módszer használata látszik helyesnek, amely felhasználja mindkét eddig tárgyalt lehetőség előnyeit. Ennek bizonyítására hasonlítottuk össze a két módszer alapján kiszámított értékek változását (lásd 2. ábra). Ezt a vizsgálatot is csak tölgy fafajú szál- és sarjerdőre végezhetjük el. Foglalkozunk össze azokat a lényeges adatokat, melyeket a két módszer összehasonlításánál felhasználhatunk.

Az állomány költségeinek és kitermelési értékének változása a kor függvényében 1 hektáron
1000 Ft-ban

Megnevezés	5. év	25. év	80. év (sarj = 60. év)	80. (60) év a 25. év %-ában
Tölgy szálerdő költségei	6,7	10,8	29,8	276
Tölgy szálerdő kiterm. értéke	—	10,6	123,9	1160
Tölgy sarjerdő költségei	2,6	8,0	20,9	262
Tölgy sarjerdő kiterm. értéke	—	10,5	63,8	606

A költségek görbéje az állomány életének első pillanatától kezdve emelkedik, először rohamosan, később már lassabban. Az emelkedésének mértéke szálerdő esetében a 25. évhez viszonyítva 276, sarjerdő esetében 262%. A kitermelési érték görbéje lényegesen később indul, de emelkedése sokkal nagyobb. Így viszonylag hamar eléri a költségek szintjét, majd gyors emelkedéssel el is hagyja. Érdekes megfigyelni a kitermelési érték és a költségek közötti különbség változását:

A kitermelési érték és költség közötti különbség változása tölgy állomány esetében 1 hektáron
1000 Ft-ban

Megnevezés	15. év	20. év	25. év	35. év	70. év	75. év	80. év
Kitermelési érték	3	7	10,6	26,3	101,9	116,0	123,9
Költségek	8	9,5	10,8	14,8	25,3	29,8	29,8
Kitermelési érték a költségek %-ában	38	74	98	178	405	388	415

(Megjegyzés: A 15. és 20. évi kitermelési érték becsült szám.)

Ezek a számok is azt mutatják, hogy ha az állomány létesítésére és nevelésére fordított kiadások alapján határoznánk meg az értéket, akkor igen alacsonyra szabnánk. A népgazdaságot az állomány létesítésére és nevelésére fordított költségek ilyen vonatkozásban csak annyiban érdeklik, hogy az állomány legalább a ráfordításokat térítse vissza.

A kitermelési értékre alapozott módszert azért nem alkalmazhatjuk maradéktalanul az egész állomány életében, mert az állomány fiatal szakaszában még a ráfordítások mennyiségét sem tükrözné az ilyen úton megállapított érték. A költségekre alapozott értékmeghatározási módszert addig helyes alkalmaznunk, amíg az állomány kitermelési értéke el nem éri a költségek összegét. Adatgyűjtések alapján grafikus úton megállapíthatjuk a két görbe metszéspontját. Addig az évig indokolt tehát a ráfordítások alapján megállapítani az állomány értékét, amely évnél ez a metszéspont található. A metszéspont helye természetesen fafajonként és fatermési osztályonként, valamint a termőhely jóságától függően változik. Általában e metszéspont helye a tisztítási kor vége felé található. E., Melzer említett tanulmányában kifejtett véleménye, amely szerint a ráfordítások alapján 20 éves korig helyes az állomány értékét meghatározni, csak néhány fafaj esetében érvényesíthető.

Említettük már, hogy a metszéspont helye nemcsak fafajonként változik, hanem fatermési osztályok szerint is. Ez belátható, ha arra gondolunk, hogy a fatermési osztályok szerint több vagy kevesebb fatömeg nyerhető 1 ha-ról és e fatömeg minőségi megoszlása is változó. Változik azonban a szükséges ráfordítások mennyisége is. Feltehetően jobb termőhelyen kevesebb, rosszabb termőhelyen több munka szükséges.

A metszéspont meghatározásával kapcsolatban nehézség az, hogy az állomány fiatalabb időszakában a kitermelési érték előzetes számítások szerint nem igen állapítható meg. A fatermési táblák ugyan megadják a fatömeget és az átlagos mellmagassági átmérőt már 5 éves kortól, de szerfabecslési táblázatok erre az időszakra még nem készültek. Ezt a hiányt feltétlenül pótolni kell.

• Az erdőállomány értékmeghatározásának módjaival kapcsolatban az elmondottak alapján megállapíthatjuk a következőket:

1. Nem alkalmazhatjuk az erdőállomány értéke megállapításának a ráfordítások számbavételén alapuló módszerét az állomány egész életén át.

2. Az állomány fiatal korában nem alkalmazhatjuk a kitermelési értékre alapított módszert.

3. Az állomány költséggörbéjének és kitermelési görbéjének keresztezési pontja előtt a költségek szerinti értékmeghatározó módszert, a metszéspont után a kitermelési érték szerinti módszert kell alkalmazni.

4. A ráfordítások kiszámításánál úgy kell az állomány létesítéséhez szükséges munkákat figyelembe venni, mintha a jelenben történtek volna.

5. A kitermelési értéket az élőfának differenciáltan megállapított ára alapján számítjuk.

A kitermelési érték használata lényegileg azt jelenti, hogy az erdőállományt mint állóeszközt fogjuk fel és termékeit vesszük számításba. E módszer alkalmazása tehát abból a sajátosságból következik, hogy az erdőállomány esetében az állóeszközt és annak termékeit nem választhatjuk külön. Az erdőállomány értékének megállapításánál feltételezzük, hogy az egész fatömeg mint termék van jelen, vagyis azt vizsgáljuk, hogy ha kitermelnénk az egész állományt, milyen termelési értéket nyernénk.

A szocialista erdőgazdaság értékmeghatározási módszereként az állomány fiatal korában a költségek szerinti módszert, később a kitermelési érték szerinti

módszert kell használnunk. Ha az erdőállomány értékét az elmondottak alapján számítjuk ki, akkor a megengedhető hibahatáron belül marad az eredmény. Ez a módszer lehetőségekhez képest figyelembe veszi a szocialista erdőgazdálkodás követelményeit is. E módszerek alkalmazása gyakorlati jelentőségének lehetőségei felkutatására széleskörű kutatómunkát kell még folytatni, melynek eredménye alapján részletesen kidolgozhatjuk a gyakorlatban alkalmazható módszereket és a munka meggyorsítására táblázatokat állíthatunk össze.

Megjegyzés „A Hanság szerepe népgazdaságunk célkitűzéseiben” című cikkhez

A Hanság legelhagyatottabb és legelhanyagoltabb területén 1958. évben a KISZ munkavállalásaival megkezdődött a szakemberek részéről olyan nehezen várt vízrendezési munkálat. A Lajta-Hansági Állami Gazdaság megalakulásával létrejött az a szervezés, mely hivatott a Hanság hasznosítási tervének megvalósítására.

Balsay László erdészvezető a legalkalmasabb időben eleveníti fel a Hanság célszerű hasznosításának problémáját. Az eddig elkészült vízi létesítmények bármely mezőgazdasági ágazat telepítéséhez nélkülözhetetlenek, de a további munkákat már a hasznosítás módja szerint kell tervezni.

A Hanság hasznosítási terve leszögezte az erdő- és mezőgazdasági művelés célszerű terjeszkedését és egyben megadta a szükséges vízhasznosítási irányelveket is. A tervezet szerint erdő telepítendő a kiégett területek nagyobb részén, míg a rét és az 1,5—2,0 m mélységű kotus tőzegterületek mezővédő erdősávokkal sűrűn szabdalrt rétekké alakítandók. A rétterületek az erdősávok felnövése után fokozatos átmenetben szántóterületekké alakíthatók. A tervezés során kitéjt, hogy az erdészeti és mezőgazdasági szakemberek között a területek megosztási arányában nincs megegyezés. Mind az erdőgazdaság, mind a mezőgazdaság nagyobb darabot kíván a maga számára kihalítani. A szóbanforgó cikk megjelenésének is ez az alapja. Mindnyájunk számára megnyugtató ez a vetélkedés, mert biztosít bennünket a Hanság földjének gazdagságáról.

Vízhasznosítás szempontjából azonban rendkívül fontos volna az őstermelő gazdasági ágazatok vitáját megnyugtató módon, teljes megegyezéssel lezárni, mert a Hanságban bármilyen termelés alapfeltétele a vízhasznosítás, ennek a munkálatai már folyamatban vannak és felesleges költségek elkerülése csak pontos mezőgazdasági elhatárolás alapján lehetséges.

Megjegyzéseimben nem kívánok kitérni a Hanság déli területére, ahol a belvízrendezés már előrehaladott, és az öntözési lehetőségek, mint adottságok, a jövőben még tovább kihasználhatók. A lecsapolás még nem tökéletes, amint ezt az 1947. év tavasza és az 1951. év nyara bebizonyította. A Hanság északi, a Mosoni járásra eső területén a belvízrendezés kezdeti adottságain kívül a vízgazdálkodás egyéb szükségletei hiányoznak, illetve építés alatt állnak. Itt még a peremterületi szántók is veszályban forognak Horvátkimle, Hanság tanyák környékén. 1958—1959. évben több ezer hold került víz alá, ugyanakkor a Hanság belterületén a rétek még betakarításra sem közelíthetők meg mindenütt. A lecsapolás tehát a szántóvá alakított területeken is elmaradt a mezőgazdaság intenzívitása mögött, ezen a téren is igen sok a tenni-valónk. Világossá válik belvízvezetésünk szükségyszerúsége, ha meggondoljuk, hogy a meglevő főcsatorna-hálózat 21 l/sec km² fajlagos levezetendő vízmennyiségre épült ki, ugyanakkor a korszerű gazdálkodás 70 l/sec km² vízvezetést igényel. (Megemlí-tésképpen közlöm, hogy a lengyelek a Visztula környékén vízműveiket 116 l/sec km² vízvezetésre építették ki.)

Igy tehát még a főhálózaton is van elég építeni valónk. A főcsatornák ma 2—2,5 km távolságban szelik a Hanságot. Példaképpül véve a kapuvári Hanság területét, km-ként 3—4 csatornát találunk, tehát 250—330 m-re húzódik egy-egy csatorna. Hol vagyunk még ettől az állapottól az egész Hanságban?

És ez a hálózati sűrűség, ismerve a tőzeg rendkívüli vízkapacitását és lassú vízkieresztő képességét, a mosoni Hanságban is elkerülhetetlen. A hansági térségünkben